

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2023.12.230-246>

УДК: 323.1:654.197]”2018/2022”(477.8)

© Юлія Подкидишева¹

**ВИКОНАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНВЕНЦІЙ
ЩОДО УЧАСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ
У ТВОРЕННІ ТЕЛЕВІЗІЙНОГО МОВЛЕННЯ
(на прикладі Чернівецької та Закарпатської областей
в 2018-2022 роках)**

230

У статті на основі аналізу міжнародних правових стандартів досліджені можливості та стан роботи телевізійних майданчиків у контексті висвітлення життя національних меншин в Україні на прикладі Чернівецької та Закарпатської областей. Авторка робить висновок: дослідження телевізійного висвітлення діяльності національних меншин є показником балансу локальних, державних та міжнародних політичних інтересів. В умовах інформаційної війни, спрямованої на маніпулювання іміджем України в контексті позиціонування її як держави, котра утискає право етнічних громад на висловлювання рідною мовою, особливого значення набуває реалізація прав спільнот на творення контенту та необхідність удосконалення законодавства України в контексті європейської інтеграції. В статті зокрема підкреслюється пріоритет створення фінансової підтримки телевізійних майданчиків, де представники національних спільнот мають можливість продукувати і поширювати той медіа-контент, який не суперечить національним інтересам України.

Ключові слова: інформаційна демократія, європейська інтеграція, національні спільноти, міжнародні конвенції, Суспільне мовлення, ОБСЄ, Люблянські рекомендації, конфлікт Україна-Угорщина, національна самоідентифікація, НСТУ, “Концепція мовлення з тематики національних меншин”, русинська спільнота, телевізійні стандарти, маніпулювання, поліетнічний регіон.

¹ Аспірант кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна. E-mail: julia.zadogo@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0007-4729-6370>

Implementation of International Conventions on the Participation of National Communities in Creation of TV Broadcasting (on the example of Chernivtsi and Zakarpattia Regions in 2018-2022)

Based on the analysis of international legal standards, the article investigates the possibilities and conditions of television sets in the context of coverage of the life of national minorities in Ukraine on the example of the Chernivtsi and Zakarpattia regions. The author concludes: research on television coverage of the activities of national minorities is an indicator of the balance of local, state and international political interests. In the context of the information war aimed at manipulating the image of Ukraine in the context of its positioning as a State that infringes on the right of ethnic communities to express themselves in their own language, the realization of the rights of communities to create content becomes particularly important: it is also about the influence on the work of Ukraine to improve the legislation in the context of the European integration. The article emphasizes the priority of creation and financial support of TV platforms where representatives of national communities can produce and distribute media content that does not contradict the national interests of Ukraine.

231

Keywords: *information democracy, European integration, national communities, international conventions, Public broadcasting, OSCE, Ljubljana recommendations, Ukraine-Hungary conflict, national self-identification, UA: PBC, “Concept of broadcasting on the subject of national minorities”, Rusyn community, television standards, manipulation, multi-ethnic region.*

Постановка наукової проблеми. Розвиток інформаційних технологій та ЗМК дозволили інтегрувати місцеві політичні процеси у глобальний простір. Локальні медіа в таких умовах стають ланкою масштабної світової інформаційної мережі. Окрім того, регіональні ЗМІ беззаперечно впливають на розвиток соціально-політичної ситуації в окремих містах, країнах, а також на міжнародній арені. Доступ національних меншин до роботи ЗМІ і участь громад у творенні медіа-простору є показником розвитку інформаційної демократії. Створення захищених законом можливостей для забезпечення цього доступу – один з пріоритетних напрямків роботи України щодо вдосконалення законодавства в контексті європейської інтеграції. Верховна рада 13 грудня 2022 року ухвалила в цілому законопроект №8224 про національні спільноти, який є однією з вимог Європейської комісії для підтвердження руху України до Європейського

Союзу (Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про національні меншини (спільноти) України»). В умовах інформаційної війни, спрямованої на дискредитацію України і позиціонування її як держави, котра утискає право етнічних громад на висловлювання рідною мовою та дискримінує національні меншини, особливого значення набуває необхідність підтримки балансу між захистом національних інтересів України в цілому і висвітленням життя її різних етнічних громад, разом зі забезпеченням належної присутності національних мов в ефірі телебачення.

Аналіз останніх публікацій. Потужностям і впливу медіа в умовах глобального розвитку інформаційного суспільства приділяли увагу П. Бурдье, Н.Вінер, Ф. Сіберт, Б. Гунтер, М. Дженіс, Т. Пітерсон, В. Фісанов, І.Недокус. Державна інформаційна політика в галузі управління національними інформаційними ресурсами системно висвітлюється українськими науковцями М. Ожеваном, Г. Почепцовим, В. Різуном, О. Старішем, Н. Ротар, а баланс державних та етнонаціональних інтересів досліджували О.Малиновська, О.Антонюк, М.Вівчарик, О.Майборода, Л.Нагорна, В.Скуратівський, Н. Нечаєва-Юрійчук, В.Трощинський, М.Шульга та інші.

232

—

Метою статті є дослідження стану виконання міжнародних конвенцій щодо участі національних меншин у творенні телевізійного мовлення й визначення ролі інтеграції громад у медіа-дискурс поліетнічного регіону. Для цього авторка визначила такі **завдання**: проаналізувати міжнародні правові стандарти забезпечення прав спільнот в інформаційному просторі; визначити можливості та стан роботи телевізійних майданчиків у контексті висвітлення життя національних меншин в Україні на прикладі Чернівецької та Закарпатської областей; дослідити телевізійне висвітлення діяльності національних меншин в контексті збалансування локальних, державних та міжнародних політичних інтересів.

Виклад основного матеріалу. Базові правові засади, які регулюють умови роботи і цінності інформаційної діяльності телевізійних ЗМІ, визначені в міжнародних актах. І якщо Європейський Союз традиційно першою чергою регулює питання економічного співробітництва в медіа, то Рада Європи і ОБСЄ опікуються проблемами дотримання прав людини, збереженням мови національних меншин і продовження комунікації між національними групами і суспільством загалом.

Мовлення національних спільнот регулюють приписи Ст.10 Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини, Ст.9 Рамкової конвенції про захист національних меншин, Ст.11 Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. У цьому контексті варто згадати також Ословські рекомендації щодо мовних прав національних меншин, розроблені в 1998 р. під егідою Фонду міжетнічних стосунків. Згідно з цими рекомендаціями в контексті діяльності телебачення особи, які належать до національних меншин повинні мати доступ до виробництва теле- і радіоконтенту, які фінансуються із суспільних джерел. На державному та локальному рівнях обсяг та якість часу, що надається для мовлення мовою певної спільноти, має відповідати розмірові її частки у складі населення та концентрації цієї національної меншини, а також обумовлюватися її конкретним становищем і потребами. «Незалежний характер передач державних і приватних засобів масової інформації мовами національних меншин має забезпечуватися відповідними правовими гарантіями. Редакційні колеги державних засобів масової інформації, які здійснюють нагляд за змістом та орієнтацією передач, повинні бути незалежними і включати до свого складу представників національних меншин, які мають незалежний статус» (Ословські рекомендації щодо мовних прав національних меншин і пояснювальна записка, 15).

233

Прийняті ОБСЄ в листопаді 2012 року Люблянські рекомендації щодо інтеграції національних та етнічних спільнот акцентують увагу на тому, що засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні суспільного клімату, в тому числі щодо питання дипломатичних і міжнародних відносин. Це означає, що їм необхідно відповідально ставитися до того, як їх діяльність впливає на соціальну згуртованість відповідного суспільства.

Згідно з Люблянськими рекомендаціями державам, при безпосередній участі меншин у консультаціях з цього питання, слід виробити особливу політичну стратегію в сфері використання мови меншин у телерадіомовленні. Наприклад, у разі використання субтитрів, держава повинна забезпечити належну фінансову та технічну підтримку ЗМІ, адже у використанні субтитрів може служити ефективним інструментом для покращення міжетнічної комунікації і подолання мовних бар'єрів з метою заохочення взаємодії між групами (Люблянські рекомендації, 2012). 23 січня 2018 р. Парламентська асамблея Ради Європи ухвалила резолюцію про забезпечення розвитку мов

нацменшин, у якій згадується Європейська хартія регіональних мов або мов меншин. Стаття 11 Хартії, яку Україна ратифікувала ще в 2003 р., зобов'язує українську сторону заохочувати трансляцію телевізійних програм регіональними мовами або мовами меншин на регулярній основі. Проте під час голосування 2018 р. українська делегація утрималась стосовно вищезгаданої резолюції, аргументуючи свою позицію стривоженістю виступами угорської сторони. Делегати від Будапешту заявляли, що для розвитку і підтримки мов нацменшин найкраща позиція – це їхня автономія. Українські депутати ПАРЕ оцінили це як маніпулятивне й небезпечне використання мовного питання, спрямованого на згуртування угорського електорату навколо теми захисту діаспори (Герашенко, «Українська правда»).

234

Підсумовуючи огляд концептуальних засад міжнародних конвенцій щодо телевізійного мовлення національних меншин, констатуємо, що основна їх місія полягає у створенні локальних медіа-майданчиків для того, щоби представники національних спільнот мали належний доступ до ЗМІ, що репрезентують їх інтереси з однієї сторони, а з іншої – висвітлюють відповідну діяльність мовою цих спільнот. Проте, практика засвідчує, що засідання та голосування щодо адаптації національного законодавства до вимог міжнародних організацій супроводжується дискусіями делегацій, які мають різні погляди на впливи на медіа-ресурси з метою регулювання діяльності в своїх національних інтересах.

Важливою інституцією для забезпечення збалансованого мовлення в цьому контексті, яке належно моніториться і регулюється наглядовими органами, є Суспільне (громадське) мовлення. Саме воно, згідно з вищезгаданими міжнародними актами, зобов'язане надавати платформу і ресурси для роботи представникам національних спільнот у створенні інформаційних матеріалів. Такі медіа працюють по всьому світу, проте об'єднує їх шість основних рис громадського радіомовлення й телебачення: загальна географічна доступність, турбота про національну самоідентифікацію та культурний рівень населення; незалежність як від державних інтересів, так і від комерційних; неупередженість і справедливість; широкий тематичний і видовий діапазон передач; потужне громадське фінансування. Наприклад, у Сполучених Штатах у рамках громадського мовлення фінансуються медійні проекти іншими мовами, крім англійської,

проте це політична стратегія, а не законодавчий припис (Вживання мов у медіа. Дослідження ОБСЄ).

У нашому випадку, гарантовані і захищені законом можливості для створення контенту рідною мовою національні спільноти мають тільки на майданчиках Національної суспільної телерадіокомпанії України. У співпраці з Координаційним центром мовлення національних меншин відбувається планування тем та обговорення формату подачі з редакціями у регіонах, які транслюють ефір мовами національних меншин, а саме UA:Закарпаття, UA:Буковина, UA:Одеса. Загальна тривалість програм мовами національних меншин та для національних меншин упродовж 2018 - 2020 років на радіомовниках АТ «НСТУ» склала 9632 години 55 хвилин (інформація станом на листопад 2020 р., в умовах воєнного стану цей показник зменшився на 17%) (Доповідь України про виконання рамкової конвенції ради Європи про захист національних меншин, 2021). Щоб задовільнити інформаційний інтерес та потреби національних та етнічних спільнот, що проживають в Україні, НСТУ в співпраці з експертами, представниками національних меншин та активістами впродовж 2018 року розробляла “Концепцію мовлення з тематики національних меншин” Національної суспільної телерадіокомпанії України. Документ був розроблений відповідно до Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, Конституції України, законів України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», «Про суспільне телебачення і радіомовлення України», «Про телебачення і радіомовлення», «Про національні меншини в Україні», а також інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини у цій сфері.

235

Розглянемо тут трансформації у роботі редакцій після прийняття Концепції на прикладі двох областей – в Чернівецькій та Закарпатській. У концепції зазначається, що за даними перепису населення на території останньої проживають представники понад ста національностей і народностей. Найбільш численні після українців національності – угорці (12,1%), румуни (2,6%), росіяни (2,5%). У складі Закарпатської філії НСТУ (колишній телеканал «Тиса-1» та радіо «Тиса FM») працювало сім редакцій мовами національних меншин: угорська, румунська, російська, ромська, русинська, словацька, німецька – останні дві редакції покривають потреби лише 0,8% мешканців регіону.

В Чернівецькій області, своєю чергою, проживають представники близько 80 національностей. Найбільш численні після українців національності – румуни (12,5%), молдовани (7,3%), росіяни (4,1%) (ZAHID.NET, 2011). Увага до телевізійного мовлення національних спільнот в цьому регіоні пояснюється політичною специфікою Чернівецької області: «характерною особливістю Буковини як прикордонного регіону є так звана проблема «румунських паспортів» - за неофіційними даними, понад 100 тис. мешканців регіону отримали румунське громадянство. Крім того, за інформацією ЗМІ, відбулось посилення військової присутності Російської Федерації в Придністров'ї, яке межує з областю» (Осадца, 2018).

236

У складі Чернівецької філії без змін працює одна редакція, що регулюється Центром мовлення нацменшин, – румунська, цільова аудиторія якої, відповідно, румунська громада. Вона до повномасштабного вторгнення виготовляла п'ять телевізійних і вісім радіо-програм. Усі програми транслювались виключно румунською, не титруються й не перекладаються державною мовою, що, на думку авторів концепції, значно ускладнює доступ до цієї інформації українського суспільства в цілому. Тому виробництво нових проектів відбувається з додатковим субтитруванням українською мовою.

Згідно з першим варіантом “Концепції мовлення з тематики національних меншин” Єдиний Центр мовлення нацменшин на всеукраїнському рівні, редакція міжнародної співпраці й перекладу мала за планом розташовуватись в Києві. На Закарпатті, Одещині та Буковині мали бути не редакції, а власні (спеціальні) кореспонденти Центральної дирекції. Такий формат не задовільнив працівників регіональних редакцій, адже для додаткового субтитрування мовою нацменшин не було ресурсів і кадрів, а також мова національних меншин перестане за таких умов звучати в ефірі, а саме це є умовою міжнародних організацій (Детектор медіа, 2018).

Діюча на момент розробки концепції завідувачка редакції програм німецькою мовою Закарпатської філії НСТУ Олена Дей заявляла, що «концепцію писала людина, яка не має нічого спільного з інтересами людей, не має поняття про те, що таке національні меншини, які значення вони мають для культури Закарпаття». На її думку, якби концепцію мовлення нацменшин не змінили, тоді Україну чекала б, як мінімум, недовіра від Євросоюзу (Олена Дей, Детектор медіа, 2018).

Представники угорської та словацької громад звернулись до консулів на Закарпатті з проханням звернути увагу на недоліки Концепції в контексті утиску прав національних меншин. Дипломати, своєю чергою, звернулись до діючого на той момент голови Закарпатської обласної державної адміністрації Геннадія Москаля. Етнічні громади відгукнулися про концепцію неохоче, як наслідок, Г. Москаль у себе на офіційній сторінці опублікував заяву під назвою «Суспільне телебачення знову намагається розсварити Україну з сусідами через мовне питання». «Як голова Закарпатської області, яка є багатонаціональною, скажу прямо – це “реформування” знову призведе до конфліктів України з її сусідами, в першу чергу членами Євросоюзу» (Москаль, 2018).

Після цього команда НСТУ розробила другий варіант проекту концепції: на черговому засіданні 18 вересня 2018 р. одноголосно схвалила Концепцію мовлення з тематики національних меншин. Наступного дня, після її схвалення, з'явилась інформація, що головред угорської редакції телеканалу «Тиса 1» Золтан Кулін звільняється з Закарпатської філії Національної суспільної телерадіокомпанії України, щоб розбудувати оновлений приватний 21-й канал разом з командою (Золтан Кулін – депутат двох скликань Закарпатської міської ради від політичної партії “Партія Угорців України” (2010-2020 рр.). Це відбувалось на тлі угорсько-українського дипломатичного конфлікту, коли МЗС України оголосило консула Угорщини в Берегово персоною нон грата за видачу угорських паспортів українцям на території України. У відповідь Будапешт заявив, що висилає українського консула. В результаті Золтан Кулін заснував новий приватний канал, “щоб заповнити ту велику прогалину, яка виникла в українському медіа-просторі нашого регіону. Зрештою, угорська редакція державного, а згодом і громадських медіа Закарпаття, не могла доносити свої матеріали на національні канали, щоб українська аудиторія регулярно та всебічно отримувала інформацію про те, як живуть угорці Закарпаття, що їх цікавить, як на них впливають національні політичні та економічні процеси” (Кулін, 2021). Створення цього приватного телеканалу відбувалось за фінансової підтримки уряду Угорщини через Товариство угорської культури Закарпаття.

Окрім контенту для угорської спільноти, суспільний мовник в Ужгороді виробляв контент ще для сімох громад, серед яких російська та русинська (український Держкомітет статистики не ви-

окремлює русинів в окрему національність, а визначає їх як «етнічну групу української національності». В ефірі суспільного мовника до прийняття концепції була представлена російськомовна програма «Зеркала времени». Її герої – переважно не представники російської громади, а російськомовні закарпатці, що є сумнівною репрезентацією. До 24 лютого 2022 р. вироблялась телевізійна програма «Русинська родина», у якій пропагують існування окремої «русинської» мови, національності «русин», що загрожує цілісності України. У випусках свідомо уникають слів «Закарпаття», «закарпатський», замінюючи їх «Пудкарпаттям», прикметниками «пудкарпатський», «русинський» тощо. До пропозиції перейменувати «Русинську родину» на «Закарпатську родину» автори не дослухались, водночас назву «Русинська родина» має закарпатське обласне громадське об'єднання «Русинська родина», – що пропагує мету об'єднання всіх русинів для відродження русинської культури й традицій і вимагає визнання русинів окремим і корінним народом та надання Закарпаттю автономії, звинувачує державу Україна в недотриманні основних конституційних положень, в руйнуванні «національної культури русинів» (Толочко, 2019). Це важливо підкреслювати і в контексті утвердження пріоритетного становища в регіоні російської мови, який не міг перекрити український орієнтир, попри, здавалось би, деякі очевидні прагматичні переваги територіально ближчого розташування та прямого адміністративного підпорядкування: гіперцентралізація СРСР, тотальна русифікація не залишали Києву дієвих важелів ментального і мовного впливу на Закарпаття, співмірного із впливом Москви (Гриценко, 2018).

238

Тому, враховуючи цей досвід та результати дослідження ОБСЄ «Вживання мов у медіа» (де представлено аналіз нормативно-правових актів п'ятдесяти п'ятох держав ОБСЄ, які визначають регламент роботи телебачення щодо мов національних меншин): «Законодавчі вимоги до телебачення можуть слугувати інструментом утисків і переслідувань мови, якою користується опозиційна до влади група населення – нелояльна та сепаратистська», що це також пов'язано з реалізацією завдань ідеологів «м'якого приєднання» угорськомовної частини Закарпаття до «Великої Угорщини» як сигнал про політичні амбіції лідерів Угорщини, камуфльовані під добродійну ідею допомоги громадянам України угорського етнічного походження (Головка, 2019).

Таким чином, стратегічно важливою є реалізація стратегії роботи Суспільного мовника в напрямку збалансованого висвітлення життя різних етнічних громад в Україні: через відхід від “медіа-резервацій” національних меншин в напрямку всебічного висвітлення життя громад та корінних народностей, що проживають в Україні. Прикладом таких зусиль є проєкт “Двері” про представників національних спільнот, які допомагають постраждалим від війни. Ідея проєкту консолідує, цільова аудиторія – не лише громада, про яку розповідають, а й жителі всієї України. Концепцію продовжуватимуть вдосконалювати – це задача визначена в основних напрямках діяльності АТ “НСТУ” на 2021-2025 роки, зокрема щодо «відповіді на зростання нетерпимості в постковідному світі, а також в ініціюванні національних законодавчих змін» (Стратегія розвитку НСТУ, 2021).

Приватне телевізійне виробництво в Чернівецькій області також має приклад створення контенту для румуномовної громади: це програма «Rezumat», що виходить на телеканалі TVA і має більше 100 випусків у своєму доробку. Вона не субтитрується українською, що суперечить ідеї створення матеріалів, доступних і зрозумілих представникам декількох громад, де ефір об’єднує навколо теми, а не відрізняється змістом, що типово для ситуації, коли над різними матеріалами працюють різні редакції.

Загалом створення спільного та збалансованого медіа-простору потребує не лише участі журналістів, а й управлінської та громадської стимуляції до більшої відкритості їхні масові заходи, заохочення горизонтальних комунікативних зв’язків між представниками різних етнічних спільнот. А самі ці заходи мають бути системно та постійно висвітлювані у регіональних ЗМІ, насамперед електронних (Круглашов, 2011). Отже, робимо висновок, що забезпечення функціонування телевізійних майданчиків для розвитку діяльності редакцій національних меншин є запорукою зменшення міжетнічної напруги, а обмеження їхнього мовлення стає приводом для загострення міжнародних конфліктів. Окрім того, відповідальність за професійне висвітлення діяльності національних спільнот покладається не лише на їхні редакції, а і на неспеціалізовані загальноукраїнські і локальні медіа. “Лише 0,3% приділяється темі проблем національних спільнот. Це дані із дослідження червня 2020 року. Проте в більшості висвітлюють кримських татар, румів та росіян. Інші спільноти – не згадуються. При цьому опубліковані матеріали часто мають негативний харак-

тер. Одне з відомих інформаційних агентств опублікувало матеріал, у якому журналіст називає всіх греків Приазов'я сепаратистами. Це показник того, що мас-медіа або не розбираються в деталях, або взагалі не хочуть займатися цією проблематикою», – про це в рамках 27 BookForum під час дискусії про національні меншини в українських медіа заявив голова комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій та нацменшин і міжнародних відносин (Лубінець, 2020).

Висновки. Підводячи підсумки, констатуємо, що виконання міжнародних конвенцій щодо участі національних меншин у творенні телевізійного мовлення з врахування національних інтересів нашої держави в умовах війни може на сьогодні гарантувати у багатьох параметрах Суспільне мовлення: цьому сприяє прийнята Концепція мовлення з тематики національних меншин, а також стратегія, в якій враховані ціннісні та технічні деталі. Наприклад, субтитрування українською мовою для глядачів, що не володіють мовами національних спільнот – це нова вимога, спрямована на інтеграцію і взаємопорозуміння. Це важливий пункт, мета якого збалансувати медіа-дискурс поліетнічного регіону. Участь представників нацменшин у процесі створення та контролю інформаційного наповнення телебачення може допомогти зберегти національні мови і запобігти небажаній поляризації суспільства (Kelly, 1973). Зокрема, комунікативна ізоляція може призвести як до розколу між людьми у межах однієї держави, так і між державами. Тому підкреслюємо пріоритет створення і фінансової підтримки телевізійних майданчиків, де представники національних спільнот мають можливість продукувати і поширювати той медіа-контент, який не суперечить національним інтересам України.

240

Джерела та література:

1. TV21. «Інтерв'ю з Золтаном Куліним». 2 лютого 2021. <https://life.karpat.in.ua/?p=44558&lang=uk>.
2. «Вживання мов у медіа. Дослідження ОБСЄ документів 55 держав ОБСЄ, які регламентують роботу телебачення та стосуються мов національних меншин». 1 квітня, 2010. https://www.itk.ua/uploads/press/downloadfile.php?file=ua_01_04_2010_113111.pdf
3. «Вся угорська редакція Закарпатської філії НСТУ переходить на приватний канал». Детектор медіа, 18 вересня 2018. <https://>

stv.detector.media/reformuvannya/regional_movnyky/usya_redaktsiya_ugorskoju_movoyu_tisi1_perekhodit_na_privatniy_kanal/.

4. Головка, А. «Безпекові виклики в поліетнічних регіонах (на прикладі Закарпаття та Буковини)». Hileya: Scientific Bulletin/Gileya, 2019.

5. Гриценко П. «Мова як індикатор угорсько-українських відносин сьогодні». <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/7-5dbca.pdf>

6. «ЗМІ можуть допомогти зберегти національні мови і запобігти поляризації суспільства – ОБСЄ». Простір. <https://www.prostir.ua/?news=zmi-mozhut-dopomohty-zberehty-natsionalni-movy-i-zapobihty-polyaryzatsiji-suspilstva-obse>

7. «Знати хто ми є: як писати про національні спільноти в українських медіа». Букфорум. <https://bookforum.ua/p/1344>

8. Концепція мовлення з тематики національних меншин ПАТ «Національної суспільна телерадіокомпанія України». Додаток №2 до Протоколу №23 засідання Наглядової ради ПАТ «НСТУ» https://www.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/Koncepcija-movl_natsmenschyn.pdf (дата звернення:10.06.2023).

9. Круглашов А. Підсумкові практичні рекомендації для посадовців місцевих органів влади та журналістів ЗМІ щодо використання принципів міжетнічної толерантності в професійній діяльності. Довідник міжетнічної толерантності. Чернівці: «Букрек», 2011. С.173–180.

10. Круглашов А. М., Нечаєва-Юрійчук Н. В. Зовнішні та внутрішні чинники (де)стабілізації міжетнічних взаємин у Чернівецькій області. Стратегічні пріоритети. 2019. №. 1. С. 65-72.

11. Литвин М. Проблеми дослідження українсько-польських відносин новітньої доби. Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Колянчука. С. 134–140.

12. Люблянські рекомендації щодо інтеграції різноманітних суспільств. Листопад 2012. <https://www.osce.org/files/f/documents/e/e/396689.pdf>

13. «Мовна резолюція ПАРЕ: Геращенко пояснила, чому Україна утрималася від голосування». Укрінформ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2387998-movna-rezolucia-pare-gerasenko-poasnila-comu-ukraina-utrima-lasa-vid-golosuvanna.html>

14. «Москаль: Суспільне телебачення знову намагається розсварити Україну з сусідами через мовне питання». <http://moskal.in.ua/?p=39635>

15. «На Буковині проживають представники 80 національностей». Zahid net. https://zaxid.net/na_bukovini_prozhivayut_predstavniki_80_natsional_nostey_n1128943

16. «Наглядова рада Суспільного схвалила Концепцію мовлення з тематики національних меншин». Детектор медіа. https://stv.detector.media/dosvid/novacii/naglyadova_rada_suspilnogo_skhvalila_kontseptsiyu_movlennya_z_tematiki_natsionalnikh_menshin/

17. Осадца І. Регіональні особливості формування і розвитку політичних партій Чернівецької області // Політичні партії і вибори: українські та світові практики: збірник статей і тез за результатами наукової конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 21 жовтня 2017 року / Відп. за випуск Анатолій Романюк, Віталій Литвин. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – Вип. 2. – С. 73-94

— 18. «Основні напрями діяльності НСТУ на 2021-2025 рр.». Офіційний сайт Суспільного мовлення в Україні: новини компанії. https://corp.suspilne.media/media/documents/Osnovni_napryamy_diyal%CA%B9nosti_NSTU_2021_2025.pdf

19. Ословські рекомендації щодо мовних прав національних меншин і пояснювальна записка. <https://www.osce.org/files/f/documents/0/4/67545.pdf>

20. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1557029>

21. Програма общественної організації “Русинська родина” Закарпатської області. Архів оригіналу. <https://web.archive.org/web/20140606021301/http://rusyn.com.ua/?rl=e&pl=0>

22. П'ята періодична доповідь України про виконання рамкової конвенції ради Європи про захист національних меншин. <https://dcss.gov.ua/wp-content/uploads/2021/09/2021.09.25-FCNM.docx>

23. Толочко, (Каралкіна) Н. Особливості телепрограм для національних меншин Закарпаття в контексті суспільного мовлення [Текст] / (. Н. Толочко // Науковий вісник Ужгородського університету : серія: Філологія; / ред.кол.: Н. Венжинович (гол.), Г. Шумицька та

ін. Ужгород: ПП Данило С. І., 2019. Вип. 2(42) : На пошану професора Василя Добоша (до 95-річчя від дня народження). – С.222-227.

24. «У НСТУ розробили концепцію мовлення нацменшин. Це буде війна, – попереджають у філіях». Детектор Суспільного мовлення. <https://stv.detector.media/regionalni-movnyku/read/3658/2018-01-29-u-nstu-rozrobyly-kontseptsiyu-movlennya-natsmenschyn-tse-bude-viyna-poperedzhayut-u-filiyakh/>

25. «Ужгородська міська рада 7-го скликання: Кулін Золтан». Сайт громадського руху Чесно. <https://www.chesno.org/politician/40647/>

26. «Україна-Угорщина: які конфлікти виникали між державами у 2014-2020 роках». Сайт «Слово та діло». <https://www.slovoidilo.ua/2020/10/29/infografika/polityka/ukrayina-uhorshhyna-yaki-konflikty-vynykaly-mizh-derzhavamy-2014-2020-rokakh>

27. «Хто такі русини і що вони хочуть?». Радіо Свобода. <https://www.radiosvoboda.org/a/29464228.html>

28. Kelly, J. «National Minorities in International Law». *J. Int'l L. & Pol'y*, № 253 (1973): 253–73.

243

References:

1. TV21. «Interviu z Zoltanom Kulinym». 2 liutoho 2021. <https://life.karpat.in.ua/?p=44558&lang=uk>.

2. «Vzhyvannia mov u media. Doslidzhennia OBSIe dokumentiv 55 derzhav OBSIe, yaki rehlamentuiut robotu telebachennia ta stosuiutsia mov natsionalnykh menshyn». 1 kvitnia, 2010. https://www.itk.ua/uploads/press/downloadfile.php?file=ua_01_04_2010_113111.pdf

3. «Vsia uhorska redaktsiia Zakarpatskoi filii NSTU perekhodyt na pryvatnyi kanal». Detektor media, 18 veresnia 2018. https://stv.detector.media/reformuvannya/regional_movnyku/usya_redaktsiya_ugorskoyu_movoyu_tisi1_perekhodit_na_privatniy_kanal/.

4. Holovka, A. «Bezpekovi vyklyky v polietnichnykh rehionakh (na prykladi Zakarpattia ta Bukovyny)». Hileya: Scientific Bulletin/Gileya, 2019.

5. Hrytsenko P. «Mova yak indyikator uhorsko-ukrainskykh vidnosyn sohodennia». <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/7-5dbca.pdf>

6. «ZMI mozhut dopomohty zberehty natsionalni movy i zapobihty poliaryzatsii suspilstva – OBSIe». Prostrir. <https://www.prostrir.ua/?news=zmi-mozhut-dopomohty-zberehty-natsionalni-movy-i-zapobihty-polyaryzatsiji-suspilstva-obse>

7. «Znaty khto my ye: yak pysaty pro natsionalni spilnoty v ukrainskykh media». Bukforum. <https://bookforum.ua/p/1344>

8. Kontsepsiia movlennia z tematyky natsionalnykh menshyn PAT «Natsionalnoi suspilna teleradiokompaniia Ukrainy». Dodatok №2 do Protokolu №23 zasidannia Nahliadovoi rady PAT «NSTU». https://www.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/Koncepcija-movl_natsmenshyn.pdf

9. Kruhlashov A. Pidsumkovi praktychni rekomendatsii dlia posadovtsiv mistsevykh orhaniv vlady ta zhurnalistiv ZMI shchodo vykorystannia pryntsyziv mizhetnichnoi tolerantnosti v profesiinii diialnosti / A. Kruhlashov // Dovidnyk mizhetnichnoi tolerantnosti. Chernivtsi: «Bukrek», 2011. S.173–180.

10. Kruhlashov A. M., Nechaieva-Yuriichuk N. V. Zovnishni ta vnutrishni chynnyky (de)stabilizatsii mizhetnichnykh vzaiemyn u Chernivets'kii oblasti // Stratehichni priorityty. 2019. №. 1. S. 65-72.

244
— 11. Lytvyn M. Problemy doslidzhennia ukrainsko-polskykh vidnosyn novitnoi doby // Ukraina–Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist. Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha. Lviv, 2012. Vyp. 5: Yuvileinyi zbirnyk na poshanu Oleksandra Kolianchuka. S. 134–140.

12. Liublianski rekomendatsii shchodo intehratsii riznomanitnykh suspilstv. Lystopad 2012. <https://www.osce.org/files/f/documents/e/e/396689.pdf>

13. «Movna rezoliutsiia PARIE: Herashchenko poiasnyla, chomu Ukraina utrymalasia vid holosuvannia». Ukrinform. <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2387998-movna-rezolucia-pare-gerasenko-poasnyla-comu-ukraina-utrymalasa-vid-golosuvanna.html>

14. «Moskal: Suspilne telebachennia znovu namahaietsia rozsvaryty Ukrainu z susidamy cherez movne pytannia». <http://moskal.in.ua/?p=39635>

15. «Na Bukovyni prozhyvaiut predstavnyky 80 natsionalnostei». Zahid net. https://zaxid.net/na_bukovini_prozhivayut_predstavniki_80_natsional_noste_y_n1128943

16. «Nahliadova rada Suspilnoho skhvalyla Kontsepsiuu movlennia z tematyky natsionalnykh menshyn». Detektor media. https://stv.detektor.media/dosvid/novacii/naglyadova_rada_suspilnogo_skhvalila_kontsepsiyyu_movlennya_z_tematiki_natsionalnikh_menshin/

17. Osadtsa I. Rehionalni osoblyvosti formuvannia i rozvytku politychnykh partii Chernivetskoï oblasti // Politychni partii i vybory: ukrainski ta sivitovi praktyky: zbirnyk statei i tez za rezultatamy naukovoï konferentsii «Politychni partii i vybory: ukrainski ta sivitovi praktyky» (pamiati Yuriiia Romanovycha Shvedy) vid 21 zhovtnia 2017 roku / Vidp. za vypusk Anatolii Romaniuk, Vitalii Lytvyn. – Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2018. – Vyp. 2. – S. 73-94

18. «Osnovni napriamy diialnosti NSTU na 2021-2025 rr.». Ofitsiinyi sait Suspilnoho movlennia v Ukraini: novyny kompanii. https://corp.suspilne.media/media/documents/Osnovni_napryamy_diyal%CA%B9nosti_NSTU_2021_2025.pdf

19. Oslovski rekomendatsii shchodo movnykh prav natsionalnykh menshyn i poiasniuvalna zapyska. <https://www.osce.org/files/f/documents/0/4/67545.pdf>

20. Piata periodychna dopovid Ukrainy pro vykonannia ramkovoï konventsii rady Yevropy pro zakhyst natsionalnykh menshyn. <https://dss.gov.ua/wp-content/uploads/2021/09/2021.09.25-FCNM.docx>

245

21. Prohrama obshchestvennoi orhanizatsii “Rusynska rodyna” Zakarpatskoï oblasti. Arkhiv oryhinalu. <https://web.archive.org/web/20140606021301/http://rusyn.com.ua/?rl=e&pl=0>

22. Rada ukhvalyla zakon pro natsmenshyny, neobkhydnyi dlia rukhu v YeS. Yevropeiska pravda. Novyny pro mizhnarodnu bezpeku ta yevrointehratsiiu Ukrainy. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/13/7152421/>

23. Tolochko, (Karalkina) N. Osoblyvosti teleprohram dlia natsionalnykh menshyn Zakarpattia v konteksti suspilnoho movlennia. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu : seriia: Filolohiia; / red.kol.: N. Venzhynovych (hol.), H. Shumytska ta in. Uzhhorod: PP Danylo S. I., 2019. Vyp. 2(42) : Na poshanu profesora Vasyliia Dobosha (do 95-richchia vid dnia narodzhennia). S.222-227.

24. «U NSTU rozrobyly kontseptsiiu movlennia natsmenshyn. Tse bude viina, – poperedzhaiut u filiiakh». Detektor Suspilnoho movlennia. <https://stv.detector.media/regionalni-movnyky/read/3658/2018-01-29-unistu-rozrobyly-kontseptsiiu-movlennya-natsmenshyn-tse-bude-viina-poperedzhayut-u-filiiakh/>

25. «Uzhhorodska miska rada 7-ho sklykannia: Kulin Zoltan». Sait hromadskoho rukhu Chesno. <https://www.chesno.org/politician/40647/>

26. «Ukraina-Uhorshchyna: yaki konflikty vynykaly mizh derzhavamy u 2014-2020 rokakh». Sait «Slovo ta dilo». <https://www.slovoidilo.ua/2020/10/29/infografika/polityka/ukrayina-uhorshhyna-yaki-konflikty-vynykaly-mizh-derzhavamy-2014-2020-rokax>

27. «Khto taki rusyny i shcho vony khochut?». Radio Svoboda. <https://www.radiosvoboda.org/a/29464228.html>

28. Kelly, J. «National Minorities in International Law». *J. Intl L. & Poly*, № 253 (1973): 253–73.